Từ chân không diệu hữu tới vật lý lượng tử "sắc tức thị không, không tức thị sắc". Dong Duy (bài 1)

Đông Duy Hoàng Kiếm Nam Lời mở Thời đó, và có thể còn đậm nét ở thế hệ của tôi (1940) , văn nghệ, văn chương theo định nghĩa của Xuân Diệu là những người "run với gió, mơ theo trăng và vơ vẩn cùng mây". Mây gío trăng, sao, bầu trời xanh biền biệt vẫn là những đề tài muôn thủa của văn hoá, văn học. Thiên nhiên mãi là cái nền để thị hiện sự hiện hữu và tâm cảm của con người. Cái vở tuồng đời sống cần có mộit sân khấu để người ta yêu nhau, ghét nhau, ham muốn, thù hận, chiến tranh. Mặt trời lên, mang hơi ấm và sự bảo bọc yên bình, đêm về với niềm đe doạ nhưng cũng đầy quyến rũ của một vũ trụ thăm thẳm "thiên la địa võng" vây bủa chung quanh. Thời thượng cổ người ta tin rằng trái đất như một tấm thảm bao quan bởi nước và trôi dạt trong không gian vô bờ bến và cho đến thế kỷ 17 ở Á đông người ta vẫn tin là trái đất vuông. Cổ thư Trung Hoa ghi trời dương nên tròn, đất âm nên phẳng và vuông, lan tới Việt Nam thể hiện trong việc làm bánh trưng bánh đầy tượng trưng trời tròn đất vuông. Mãi cho đến thế kỷ thức 6 trước công nguyên nhà toán học Pythagore mới đưa ra một nhận định là trái đất hình tròn ngay cả ước tính chi vi của địa cầu. Tuy vậy, cho đến cuối thế kỷ 18, mọi suy tư sáng tạo của con người vẫn chỉ là sự chấp nhận thân phận con người như môt hạt bụi mong manh bám vào trái đất giữa một vũ trụ khôn cùng, siêu việt, vượt khỏi mọi tư duy của loài người, mang môt vẻ tĩnh lặng thụ động nhưng ngấm ngầm niềm đe doạ như câu thơ của Đinh Hùng khi rời khỏi cái hấp lực gắn con người vào mặt đất để ngó vào "trên cao đó":

Nắng thủa đó khiến lòng ta hồi hộp Ta nhìn cao mới rõ bị giam cầm.

Người ta chấp nhận và sùng bái vũ trụ qua nhiều dạng tôn giáo, triết học, nghệ thuật. Cả ba sinh hoạt này chỉ là phản ảnh một vũ trụ quan tiền định, chấp nhận sự giam cầm không thể vượt thoát của thân phận con người. Trên cái sân khấu một vũ trụ tiền định này, thế nhân như chúng ta đành vui với nó, yêu nó, hạnh phúc, khổ đau, nhưng luôn luôn run sợ trước một niềm đe doạ mong manh. Dù vậy, con người vẫn không bỏ được cái ám ảnh không rời, cần phải cật vấn, tìm hiểu cái khoảng không trên cao dó, dù có phải, thêm một lần nữa, cãi lời Chúa, bị đuổi khỏi dịa dàng hỉ nộ ái ố này xuống thấp hơn thêm một tầng địa ngục Từ những áng cổ thi cho đến văn chương hiện đại, những vừng trăng, những vì sao long lanh trên trời đêm, những bình minh rực rỡ, những hoàng hôn hoang mang, vũ trụ quanh ta đã được huyền thoại hoá, làm đẹp, để đồng hoá và trở thành thân thiết với con người. Chúng ta chấp nhận vũ trụ quanh mình, chấp nhận không gian và thời gian trong kiếp người và xin làm hoà với nó. Tuy nhiên, từ đầu thế kỷ 19 và nhất là từ Einstein , sãu đó là Quantum Physic thì cái vũ trụ quanh ta mất đi nhiều đẹp huyền nhiệm thay vào đó là những khắc khoải hoài nghi. Sự khắc khoải hoài nghi này lan đần trong mọi ngõ ngách của đời sống từ Tôn giáo, xã hội, văn chương nghệ thuật. Vũ trụ , hiện hữu vẫn đẹp. Niềm say mê khi nhìn ngắm nó vẫn còn đó nhưng những hiểu biết mới về khoa học và không gian đã làm thay đổi mọi chuyện. Vừng trăng của Lý thái Bạch đẹp huyễn hoặc trên giòng sông đêm khiến ông phải nhẩy xuống ôm lấy nó, không còn sức rung động kể từ khi bước chân đầu tiên của con người xoá đi sự trinh bạch của chị Hằng. Chú cuội đã chết. Nàng đẹp Stephanette của Alphonse d'Audet không còn tựa vào vai anh chăn cừu trong đồng cỏ giữa đêm khuya để nghe kể truyện những vì sao long lanh trong giải Ngân Hà và để ... chợt nghe một vì sao vừa rụng xuống vai mình..

Rồi đây, tôn giáo, xã hội, nhân sinh quan, tham, sân, si,hỉ, nộ, ái; ố, dục, lạc, sầu, bi, những khát vọng, hi vọng của con người sẽ rời đổi khi chúng ta bước vào cái cảnh giới từ bên ngoài vũ trụ nhìn lại trái đất chỉ như một cái chấm nhỏ dần, nhỏ đần rồi tan loãng trong cái không, vô cùng không. Đứng trên sao Hoả nhìn trái đất mọc lên như một hòn ngọc xanh lơ hay nhìn hình chụp từ những phi thuyền không gian cách xa hàng tỷ cây số thì trái đất hầu như không hiện hữu nữa. Nó biến vào cái không mà vẫn có của sắc sắc không không trong Bát nhã ba la mật đa hoặc trong cái vũ trụ ảnh hiện của Vật lý lượng tử. Một cái nhìn như vậy có làm thay đổi gì bài thơ hay câu truyện tình bạn đang viết hay không?

Người ta nói nghệ nhân hay những phù thuỷ thời xưa là những người có khả năng hiệp thông với thượng đế. Ngày nay không còn phù thuỷ nữa những vẫn còn những nghệ nhân và những khoa học gia đang tìm đường hiệp thông với thượng đế nhưng